

THE IMPORTANCE OF FUTUROLOGY IN DETERMINING FUTURE PROSPECTS

Jalolova Feruza Sabir qizi
National University of Uzbekistan
masters

Futurology is the science that deals with predicting and modeling future evolutionary processes. In a word, it is a doctrine of the future in relation to historical and social time.

FUTUROLOGIYANING KELAJAK ISTIQBOLLARINI BELGILASHDAGI AHAMIYATI

Jalolova Feruza Sobir qizi
O'zbekiston Milliy Universiteti
magistranti

Futurologiya - kelajakdagi evolyutsion jarayonlarni bashorat qilish va modellashtirish bilan shug'ullanadigan fan. Bir so'z bilan aytganda, bu tarixiy va ijtimoiy vaqt bilan bog'liq holda kelajak haqidagi ta'limotdir.

Futurologiya (lot. Futurum — kelajak va yunoncha Legos — o'qitish) — kelajakni bashorat qilish, shu jumladan mavjud texnologik, iqtisodiy yoki ijtimoiy tendentsiyalarni ekstrapolyatsiya qilish yoki kelajak tendentsiyalarini bashorat qilishdir. Tadqiqot usullari futurologiyani tarix va prognozlash bilan, kelajakka qiziqish esa ilmiy fantastika bilan chambarchas bog'laydi.

Futurologiyada faqat ikkita usul mavjud - intuitiv bashorat, hozirgi holatni tahlil qilish asosida voqealarning kelajakdagi rivoji uchun mumkin bo'lgan variantlarni beradi - muqobil variantlarni aniqlashga, kerakli rivojlanishni tanlashga qaratilgan me'yoriy yoki retseptiv bashorat. Ekstrapolyatsiya - kelajakni o'rganishda qo'llaniladigan ko'plab usullardan biridir (masalan, ssenariylar, Delfi usuli, aqliy hujum, morfologiya va boshqalar).¹

Miflar, soxta ilmiy adabiyotlar, munajjimlar bashorati - bularning barchasi fandan uzoq manbalarga tayanadi. Shuning uchun bunday tekshiruvlar ko'pincha soxta fan yoki psevdofan deb ataladi. Hatto fanning hech bo'lmaganda qiyofasini yaratishga harakat qiladigan ilmiy fantastika ham ko'pincha ruhiy energiya va vaqt sayohati kabi vaqt sinovidan o'tgan tushunchalarga tayanadi.

Futurologiya, shuningdek, kelajakdagi voqealarning imkoniyatlarini tan olishga va baholashga harakat qiladi. Seldon psixologiyasi kabi, u fanni o'z ichiga oladi, lekin tasodifiy hodisalarga nisbatan zaifdir. Psixotarixdan farqli o'laroq, futurologiya fandan ko'ra ko'proq san'at va instinktga tayanadi.

XX-asr 50-yillarning boshi 60-yillar oxirida g'arbda bilimning barcha sohalari futurologiyaga aylandi: tabiiy fanlar (energetika, biologiya, ekologiya, informatika, aloqa va boshqalar), ham falsafiy va ijtimoiy. Futurologiya esa na maxsus fanga, na o'ziga xos falsafaga aylanib qolmadi, balki ilmiy fikrning umumiy harakati hamda ijtimoiy dinamika va uning natijalarini tahlil qilishga aylandi.²

Keyingi qadam modellashtirish bo'ladi.

Nega inson o'z kelajagini bashorat qilmasligi va modellashtirmasligi kerak?

Nega u muvaffaqiyatli va uzoq umr ko'rish uchun fikr yuritmasligi kerak?

Nega u o'z tanasini boqiylik uchun namuna qilmaydi?

Axir, haqiqat hamma narsa uchun cheksiz imkoniyatlardir va har birimiz o'z fikrlarimiz kuchi bilan o'zimiz uchun mos variantni tanlab yaratamiz. Fikr moddiydir ...

Futuristlarning sxemasi oddiy:

¹ Shermuhamedova N.A. Falsafa asoslari. Toshkent. 2018-yil.

² http://paranormal-news.ru/news/kak_rabotaet_futurologiya/2013-05-12-6848

Birinchi qadam - o'tmishdagi vaziyatni tekshirish. Qanchalik uzoqroq vaqtni qamrab olsangiz, shunchalik to'liq ma'lumot olishingiz mumkin. O'tmishdagi voqealarni ko'rish kerak va qoida tariqasida, sizning e'tiboringizni tortadigan birinchi narsa muayyan hodisalarning siklik tabiati bo'ladi. Siklik hayotimizda doimo mavjud bo'lib, biz buni eng oddiy narsalarda kuzatishimiz mumkin. Astronomik sikllar mavjud: sayyoraviy (masalan, Yer Quyosh atrofida 365 kunda aylanadi), oy sikllari (Oy Yer atrofida 28 kunda aylanadi), galaktik va universal sikllar ham mavjud. Astronomik sikllar insonga ta'sir qiladi va bu uning o'z bioritmi sifatida namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, agar biz o'tmishda, masalan, hayotimizda ushbu sikllikni aniqlasak, kelajagimiz haqida allaqachon ma'lum bashorat qilishimiz mumkin. Olamimizning boshqa qonunlarini o'rganish kelajakdagi jarayonlarni bashorat qilish uchun ko'proq ma'lumot beradi.

Agar sizga aniqroq prognoz kerak bo'lsa, unda ma'lum bir voqea uchun munajjimlar bashoratini tuzish uchun hech bo'lmaganda astrologiya va numerologiyaning boshlang'ich asoslarini bilish kerak. Bundan tashqari, kelajakdagi voqealarning rivojlanishini yetarlicha yuqori aniqlik bilan bashorat qilganingizdan so'ng, o'tmishda nima noto'g'ri qilganingiz va qanday xatolarga yo'l qo'yganingiz haqida xulosa chiqarishingiz mumkin.

O'tgan voqealar dinamikasini, tuzatilgan xato va kamchiliklarni ko'rganingizdan so'ng, hayotingizning kelajakdagi jarayonlarida maqsadlar qo'yishni boshlashingiz mumkin. Aynan nimaga erishmoqchi ekanligingizni va eng muhimi, nima uchun kerakligini aniqlash kerak. Yaxshi asosli motivatsiya bo'lmasa, oddiy maqsad qo'yish hech narsa qilolmaydi va har qanday motivatsiya sizning dunyoqarashingizga bog'liq.

Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, siz qanday maqsadlarni ko'zlayapsiz: oliyanobliknimi yoki xudbinliknimi. O'zingiz xohlagan narsani aniq tushunish uchun siz dunyoga va o'zingizga ob'ektiv nuqtai nazarga ega bo'lishingiz kerak. Shundagina siz butun tizimni bir butun sifatida va ushbu tizimda o'zingizni ko'rishingiz mumkin bo'ladi. O'tgan voqealar dinamikasini, tuzatilgan xato va kamchiliklarni ko'rganingizdan so'ng, hayotingizning kelajakdagi jarayonlarida maqsadlar qo'yishni boshlashingiz mumkin.

Biz tez-tez kelajakda nima bo'lishini yoki o'tmishdagi odamlar kelajakni qanday tasavvur qilgani haqida yozamiz. Prognozlar juda nozik, chunki bizda kristalli sehrli sharlar va vaqt mashinalari yo'q. Biz chiqarishimiz mumkin bo'lgan barcha xulosalar o'tmishdagi tendentsiyalar va hozirgi voqealarga asoslanadi.

Biz insonimiz va bizning prognozlarimiz bizning davrimiz mahsulidir. Oltin asrning jo'shqin optimizmi Sovuq urush davridagi paranoyya va kinizmdan ko'ra ko'proq bashoratlarni ilhomlantirdi.

Kelajakdagi texnologiyalarni keng tavsiflaganimizda ham, biz ko'pincha jamoatchilik fikrini e'tiborsiz qoldiramiz. Misol uchun, ba'zi sinoptiklar avtomobillar yangi harakat erkinligini ochib berishini taxmin qilishgan, biroq kamdan-kam odam yotoqxonalar, shahar atrofidagi turar-joy massivlari va zerikarli shahar atrofi haqida gapirgan.

Shunday qilib, eng yaxshi bashoratlar texnologik, iqtisodiy va siyosiy omillarga asoslanadi va tizimli ravishda amalga oshiriladi. Futurologlar buni portlash bilan qilishmoqda. Kelajakdagi texnologiyalar zamonaviy kundalik hayotda yashiringan, xuddi uyali telefon telegrafda yashiringan bo'lib, baraban va tutun olovidan rivojlanadi. Inson tabiatining fizika qonunlari bilan to'qnashuvi futuristlarni sezilarli darajada chalkashtirib yubordi. Olimlar mumkin bo'lgan narsalarni kashf etadilar, ixtirochilar orzularni amalga oshiradilar, muhandislar quradilar va sotuvchilar bizni ko'proq va ko'proq sotib olishga taklif qiladilar. Bularning barchasi bilan inson tabiati, o'zining barcha moslashuvchan murakkabligiga qaramay, nima qolishi va tarix axlatiga nima tushishini hal qiluvchi so'nggi so'z bo'lib qoladi.³

³ A.Turchin. M.Batin. Futurologiya. XXI asr: cheksizlikmi yoki global katastrofa? 2013-yil.